



Okur, Mehmet – Berk, Abdullah, “Amerikan Basınında Pontus Rum Propagandası (1914-1921)”,  
*Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 7/12, ss.141-157.  
DOI: 10.31765/karen.959437

Bu makale etik kurul izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektirmemektedir.  
*This article doesn't require ethical committee permission and/or legal/special permission.*

### AMERİKAN BASININDA PONTUS RUM PROPAGANDASI (1914-1921)\*

Mehmet OKUR\*\* - Abdullah BERK\*\*\*

\* Araştırma Makalesi / Research Article

\*\* Prof. Dr.,  
Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat  
Fakültesi Tarih Bölümü,  
Trabzon/TÜRKİYE  
✉ okur25@yahoo.com

ORCID : 0000-0002-8788-9038

\*\*\* Karadeniz Teknik Üniversitesi,  
Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim  
Dalı, Trabzon/TÜRKİYE  
✉ abduallah.berk@yahoo.com

ORCID : 0000-0003-2087-0006

**Anahtar Kelimeler:** ABD Basını, Pontus  
Rum, Trabzon, Doğu Karadeniz

**Keywords:** U.S. Press, Pontus Greek,  
Trabzon, East Black Sea

**Öz:** XIX. yüzyılın hemen başlarında Balkanlarda Hristiyan unsurların başlattığı ve Batılı güçlerin destek verdiği isyan hareketleri, sonraki süreçte Anadolu'da da baş göstermiş ve Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle birlikte tıpkı Balkanlarda olduğu gibi yeni siyasi yapıların ortaya çıkma tehlikesini doğurmuştur. Yunanistan'ın, Fener-Rum Patrikhanesi'nin, metropolitlerin ve Rum okullarının yarattığı *Pontusçu düşünce* ile Doğu Karadeniz Bölgesi'nde bir Pontus Rum Devleti kurma hayaline kapılan Rumlar, İtilaf Devletleri'nin de desteği ile Osmanlı Devleti'ne isyan ederek silahlı gruplar kurmuşlar ve Türk halkını hedef alan saldırılara başlamışlardır.

Mondros Mütarekesi ile beraber siyasi faaliyetlere de başlayan Pontusçu Rumlar, Paris Barış Konferansı ile beraber Doğu Karadeniz kıyılarına yönelik iddialarını uluslararası platforma da taşımışlardır. İddialarına meşru bir zemin yaratma adına yoğun bir propaganda faaliyetine girişen Rumların bu iddiaları Amerikan basınında da geniş şekilde karşılık bulmuştur. Öyle ki bölgede faaliyet yürüten Amerikalı misyonerlerin, Rum din adamların ve diğer Rum yanlısı kişi veya grupların demeçleri Amerikan gazetelerinde çarpıcı başlıklar eşliğinde yayımlanmakta, kamuoyu etkilenmeye çalışılmaktaydı. Bu haberlerde Rumların Türkler tarafından katliama uğradığı iddia edilmekte, bölgedeki Hristiyan varlığının tehlikede olduğu ileri sürülmekteydi.

Kaleme aldığımız bu çalışmada, yukarıda kısaca özetlediğimiz gelişmelerin ABD basınına yansımaları haber ve yorumlar eşliğinde irdeleyenekte, ortaya atılan Rum/Yunan iddialarının amacı üzerinde durulmaktadır.

### PONTUS GREEK PROPAGANDA IN THE U.S. PRESS

**Abstract:** Uprising movements in Balkans initiated by Christian elements and supported by Western Powers in XIX. century, thereafter influenced also Christian minorities in Anatolia and created the danger of new political structures to rise as in Balkans with the outbreak of the First World War. Greeks who dreamed of establishing a Pontus State in East Black Sea Region with *the Pontus idea* formed by Greece, Fener-Greek Patriarchate, metropolitan bishops and Greek schools, revolted against Ottoman State with armed gro-

**Geliş Tarihi / Received Date:** 07.05.2021

**Kabul Tarihi / Accepted Date:** 17.05.2021

ups with the support of Entate Powers.

After the Armistice of Mudros, Pan-Pontian Greeks began political activities and carried their claims on the Eastern Black Sea coasts to the international arena during the Paris Conference. With the aim of creating a legitimate basis to these claims, also an intense propaganda activity run by Greeks and these activities were also given wide publicity in American press. As such, the statements of American missionaries, Greek reverends and the other pro-Greek people or groups who had been operating in the region,

were published on American newspapers with striking headlines in order to influence the public. While the claims of the Greeks that they were massacred by Turks were reflected in U.S press, the news underlining Greeks' existence in the region before Christ, also created a different perception about the region.

In this paper, the reflections of the developments on American press which we summarized shortly above, have been analyzed with the comments and news. Also, the aim of the Greek claims has been dwelled on.

## Giriş

XVII. yüzyılın son çeyreğinden itibaren Avrupa karşısında geri çekilme sürecine girmiş olan Osmanlı Devleti, özellikle XIX. asırda baş gösteren Hristiyan azınlıkların ayaklanma hareketleriyle birlikte egemenliği altındaki toprakların bir bölümünü hızla kaybetmeye başlamış, artık Büyük Güçlere ek olarak yakın zamanda kendi içerisinde çıkan devletlerin de hedefi haline gelmiştir. 1830'da Büyük Devletlerin ve Avrupa kamuoyunun desteğiyle ortaya çıkan Yunanistan, şüphesiz bu devletlerin başında gelmektedir. Kuruluşundan itibaren "Büyük Yunanistan" yaratma peşinde koşan Yunan politikacılar; Ege adaları, Kıbrıs, Trakya, Batı Anadolu ve Karadeniz Bölgesi üzerinde de hak iddia etmeye başlamışlar, eğitim, din, siyaset, propaganda ve silahlı eylemleri kapsayan çok yönlü faaliyetler yürütmüşlerdir. Osmanlı coğrafyasındaki Ortodoks Hristiyanlar üzerinde ciddi etkiler bırakan bu faaliyetler 1914'da başlayacak Genel Savaş sonrası Yunan taleplerinin de başlıca dayanağı olacaktır.

Karadeniz Bölgesi'nin gerek siyasi tarih, gerekse sosyal yapı açısından Yunanlılarla ciddi anlamda bir ilişkisi olmamasına rağmen M.S.1204'de kurulan Trabzon Komnen Krallığı'nı M.Ö. 302/301'de Pers Hanedanından Mithradates'in kurduğu ve coğrafi isimlendirmeden hareketle sonradan Pontus Krallığı olarak tanımlanan<sup>1</sup> devletin devamı olarak gören Yunan politikacıların ve din adamlarının yarattığı hayali "Pontus Rum Devleti", yukarıda belirttiğimiz faaliyetler sonucunda Karadeniz Rumlarını politize etmiş, Batum'dan İnebolu'ya uzanan Karadeniz hattında bu hayali devleti gerçeğe dönüştürmek için Balkan Savaşlarından itibaren içeride silahlı eylemlere, dışarıda ise propaganda faaliyetine başlamışlardır.<sup>2</sup>

Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin mağlup olması Pontusçu Rumlara, başta Yunanistan olmak üzere İtilaf Devletleri desteğinin önünü açarken, Yunanistan'a da uzun süredir planlamış olduğu emellerini gerçekleştirme fırsatını vermişti. Nitekim Yunanistan, Büyük Devletlerin Osmanlı coğrafyasını taksim planlarına ortak olmuş, *Megali İdea*<sup>3</sup> hedefinde kendi stratejisini uygulamaya koymuştu. Yunanistan Başbakanı Elefterios Venizelos, Mondros Mütarekesi'nden sonra Ortodoks Hristiyan nüfusun da bulunduğu Batı Anadolu, Trakya'nın hemen

<sup>1</sup> Sarınoy, 1999: 4; Arslan, 2007: 13.

<sup>2</sup> Okur, 2007: 4-5.

<sup>3</sup> Yunan emellerinin temelini oluşturan *Megali İdea* kavramı, Yunancada "Büyük Düşünce" anlamına gelmektedir ve merkezini İstanbul'un oluşturduğu, Bizans-Yunan İmparatorluğu'nu yeniden kurarak büyük bir coğrafyanın Yunan Krallığı'na katılması amacını gütmektedir. Bağımsızlığını kazanmasının ardından var olan topraklarla yetinmek istemeyen Yunanlılar bu "ülküyü" gerçekleştirme adına yayılmacı bir politika izlemiş ve Girit, Tesalya, Epir, Makedonya, Trakya ve Ege adalarıyla birlikte Doğu Karadeniz Bölgesi'ni de Yunan Krallığı'na katılacak topraklar arasında saymıştır. Bkz. Smith, 2002: 16.

tamamı ve Ege Adaları üzerinde açıkça hak iddia ederken, Doğu Karadeniz Bölgesi'ni ise Pontusçu Rumlara silah göndermek, cemiyetler ve cemaatler üzerinden desteklemek suretiyle Türklerden koparmaya çalışmıştır.<sup>4</sup>

Yunanistan'la başlayan Pontusçu Rumlara yönelik cephaneye temini ve göç desteği özellikle diplomatik alanda İngiltere, Fransa ve Amerika Birleşik Devletleri ile devam etmiş, her biri farklı amaçlarla bölge Hristiyanlarının hamisi haline gelmişlerdir.<sup>5</sup> Büyük güçlerin bölgeyi kontrol etmeye yönelik politikalarını lehlerine çevirmek isteyen Pontusçu Rumlar Avrupa ve ABD hükümetleri ile kamuoylarını etkilemek üzere gazetelere Karadeniz Bölgesi'ndeki demografik yapılarına dair gerçek dışı raporlar, yazılar, resimler ve istatistikler göndererek bölgedeki Rum nüfusunun Türklerden çok olmasa bile azımsanmayacak bir nispette olduğunu iddia etmeye ve Wilson Prensiplerine göre milli devletlerinin kurulması için destek arayışına girişmiş<sup>6</sup>, Batı kamuoyunu uzun bir süre manipüle etmeyi başarmışlardır. Nitekim Fransa'nın önde gelen gazetelerinden *Le Temps*'de 30 Nisan 1919'da çıkan bir yazıda; "*Küçük Asya'da Rum unsurunun ticaretteki ve ziraattaki üstünlüğü herkes için kabul edilmiş bir gerçektir*" ifadesi yer alırken, "*Küçük Asya'nın Tarihi Coğrafyası*" adlı eserin meşhur yazarı Sir William Ramsey ise "*İstikbal, Küçük Asya Rumlarının elindedir. Bu gerçeği tanımayan ve kuracağı binanın temelini ona dayandırmayan kişi ve politika başarıya ulaşamaz*" değerlendirmesinde bulunmaktaydı.<sup>7</sup> *Morning Post* gazetesi ise, Trabzon Metropolitisi Hrisantos'un Paris Barış Konferansı'na sunduğu ve bölgenin nüfus yapısı hakkında gerçektışı bilgiler veren muhtırasından<sup>8</sup> hareketle Karadeniz sahilinin kuzeyinde yedi yüz bin Rum'un yaşadığını yazmakta ve Karadeniz şehirlerinin Yunanistan'dan uzak olmasının, Rumların başka bir milletin idaresi altına konulmasını gerektireceğini ileri sürmekteydi.<sup>9</sup>

Osmanlı Devleti'ne savaş ilanında bulunmasa da Birinci Dünya Savaşı'nın ardından galip tarafta yer alan Amerika Birleşik Devletleri ise Mondros Mütarekesi'nin ardından Türkiye'nin parçalanmasına dair yapılan müzakere sürecinde yer almış<sup>10</sup> ve İstanbul ile Boğazların idaresinden başka Doğu Karadeniz Bölgesi'ni de içerisine alacak bir Ermeni yurdu üzerinde de manda yönetimini üstlenmesi konusunda müttetiklerin ısrarlarıyla karşılaşmıştır.<sup>11</sup> Bu dönem içerisinde Anadolu'nun parçalanmasına meşruiyet kazandırmada ön plana çıkan Wilson Prensipleri, yukarıda da ifade edildiği gibi Hristiyan azınlıkların gerçektışı nüfus istatistiklerini gündeme taşımalarına neden olmuş, dolayısıyla Trabzon ve Doğu Karadeniz üzerinde Rum ve Ermenilerin iddiaları ön plana çıkmıştı.

Avrupa'da Osmanlı Devleti'nin paylaşılma tasarıları görüşülürken, ABD basınında Türkiye'deki gayrimüslimler hakkında çok sayıda haber ve yorum yer almaya devam etmiştir. Ancak ABD

<sup>4</sup> Yunanistan Başbakanı Venizelos, 3-4 Şubat 1919'da Paris Barış Konferansı'na sunduğu muhtırada özellikle İngiltere'nin desteğini almak amacıyla Doğu Karadeniz'e yer vermese de Pan-Helenizm düşüncesinden de vazgeçilmiş değildi. Nitekim Yunanistan Mondros Mütarekesi'nden hemen sonra Karadeniz Bölgesi'ndeki Rumların sayısını arttırmaya, propaganda faaliyetlerinde bulunmaya, Pontusçu çetelere askeri eğitim ve cephaneye desteği vermeye başlayarak bir sonraki adıma zemin hazırlanmaktaydı. Kitsikis, 1963: 23; Sonyel, 1971: 12.

<sup>5</sup> Özgören, 2017: 10-30

<sup>6</sup> Goloğlu, 2008: 31-41; Okur, 2004: 94.

<sup>7</sup> Ekincikli, 1984: 79

<sup>8</sup> 2 Mayıs 1919'da Paris Barış Konferansı'na bir muhtıra sunan Hrisantos, bu muhtırasında; Pontus olarak adlandırılan bölgede daha önce 600.000'den fazla Rum'un yaşadığını fakat Türklerin zulmünden dolayı bunlardan 250.000 kadarının Kafkasya'ya ve Rusya kıyılarına göç etmek zorunda kaldıklarını, bunlarda eklendiği zaman toplam Rum nüfusunun 850.000'ini bulduğunu, buna karşılık bölgede 836.000 Müslümanın, 50.000'i Trabzon Vilayetinde olmak üzere 78.000 Ermeni'nin yaşadığını iddia etmişti. Halbuki gerek Türk gerekse yabancı kaynaklarda hemen bütün Doğu Karadeniz Bölgesi'nde; 920 bin Türk ve Müslüman nüfusa karşılık 160 bin Rum, 38 bin Ermeni ve diğer unsurlar olmak üzere toplam 200 bin civarında gayrimüslim nüfus olduğu tespit edilmiştir. Karpat, 1985: 180; Bostan, 1999: 45; Pontus Meselesi, 1995: 62; McCarthy, 1998: 93-95.

<sup>9</sup> Okur, 2004:

<sup>10</sup> MacMillian, 2004: 11 vd.

<sup>11</sup> Ar, 2011: 181; Özkan, 2016: 61.

basını bu haber ve yorumları genelde tek taraflı bir bakış açısıyla ele almış, yaşanan gelişmeleri sadece belli bir kesimin, yalnızca Hristiyan unsurların iddiaları üzerinden kamuoyuna duyurmuştur. Şüphesiz bu tür haber ve yorumların ortaya çıkmasında Büyük Devletlerin ve Batı kamuoyunun Osmanlıya geleneksel yaklaşımı kadar gazetelerin dayandıkları haber kaynaklarının da rolü büyüktü. Bu kaynaklardan ilki yaklaşık yüz yıldır Türkiye’de faaliyet yürüten Amerikan Misyoner teşkilatları, ikincisi ise azınlık cemiyetleri ve din adamlarının verdiği bilgilerdi. Nitekim Osmanlı Devleti’ne dair meselelerin gerek diplomatik tarafında gerekse asayiş konularında sadece Hristiyan unsurların yaşadıkları mağduriyetler ön plana çıkarılmış ve Anadolu’nun taksimi sürecinde basında çıkan bu tür yayınların kamuoyu üzerinde tek taraflı bir etki bırakması kaçınılmaz olmuştur. Dolayısıyla bu dönemde okyanus ötesine iletilen haberlerde özellikle Rum ve Rum yanlısı çevrelerin sesi duyulmuş ve Karadeniz kıyılarında yaşanan hadiselerle ilgili Türkler, haber sütunlarında ekseriyetle Hristiyanlara karşı düşmanca davranan, acımasız, katledici, barbar suçlamalarına maruz kalmıştır.

### 1. Birinci Dünya Savaşı Yıllarında Doğu Karadeniz’de Rus İşgali ve Amerikan Basınında Pontus Rum Propagandası

Balkan Savaşlarına kadar fikri alt yapısı oluşturulmuş olan “Pontusçuluk ülküsü”, bu savaşla beraber çete faaliyetlerine, Birinci Dünya Savaşı ile beraber ise Çarlık Rusyası’nın da desteği ile büyük bir silahlı isyana dönüşmüştür. Seferberlik çağrılarına uymayan yahut askere alındıktan sonra firar eden silahlı Rumlar, artık Türk köylerine saldırmaya ve sivil halkı katletmeye başlamışlardı.<sup>12</sup>

Amerikan basınına bakıldığında ise bu dönem içerisinde herhangi bir silahlı Rum gruptan bahsedilmediği gibi Hristiyanlık kimliği üzerinden Doğu Karadeniz’deki Rum ve Ermenilerin varlığına dikkat çekiliyor ve bu unsurların Türkler tarafından katledildiğine dair haberler gazete sütunlarında göze çarpıyordu. Nitekim Osmanlı Devleti’nin savaşa katılmasından kısa süre sonra basına yansıyan bir haberde “3 Hristiyan Öldürüldü” başlığı altında Trabzon’da Hristiyanlara ait dükkânların yağmalandığı, yaşanan olaylarda Rum ve Ermenilerin öldürüldüğü öne sürülüyordu. Haber kaynağı olarak ise İstanbul’dan Atina’ya gönderilen bir telgraf gösteriliyordu.<sup>13</sup> 1915 yılı yazında *The Boston Globe* gazetesinde yayımlanan uzun bir makalede de Osmanlı Devleti içerisinde yaşayan azınlıklar için “adalet” isteniyordu. Trabzon bölgesine yayılmış olan Rumlardan da söz edilen yazıda Rumların üstün ticari becerilere, köklü bir kültür ve tarihe sahip olduğundan bahsediliyordu. İlgili makalede Türkler ise, yeniliklere açık olmayan bağnaz bir millet olarak suçlanmakta ve Rumların Türklere nazaran oldukça yüksek olan refah seviyelerini göz ardı ederek bu istenmeyen yöneticilerin Hristiyanları asırlarca açlığa ve sefaletle mahkûm ettikleri iddia edilmekteydi.<sup>14</sup>

Özellikle Trabzon’un Ruslar tarafından işgaliyle birlikte Amerikan gazetelerinde Trabzon bölgesindeki Yunan/Rum varlığı iddialarını öne çıkaran haberler yayımlanmaya başlamıştı. Bu haberlerden birinde Erzurum’un ardından Rusların Trabzon’a ilerlediği bildirilirken bu antik şehrin İsa’dan önce 800 yılında Rumlar tarafından kurulduğu iddia edilmiş<sup>15</sup> ve bu bölge için; “Türk yönetimi altındaki Trabzon bir Türk şehri olmaktan uzak” ifadesi kullanılmıştı.<sup>16</sup> Başka

<sup>12</sup> Balcıoğlu, 1991: 66.

<sup>13</sup> The Evening Sun, 23 Kasım 1914; The Standard Union, 23 Kasım 1914.

<sup>14</sup> The Boston Globe, 18 Temmuz 1915; Esasında adı geçen makalenin belli bir amaca yönelik kaleme alındığı açıktı. Zira bir yandan Rumların zenginliğinden ve ticari faaliyetlerde ön planda olmalarından bahsedilmekte, diğer yandan ise kendilerinin asırlarca Türkler tarafından açlık ve sefaletle mahkûm edildiği öne sürülmekteydi.

<sup>15</sup> Rum/Yunanların ataları olarak iddia ettikleri Miletoslar bölgeye geldiklerinde burada İskit ve Kimmerlerin öncül grupları ve aynı zamanda bölgenin yerli kavmi olan Kolkhoi, Moskhi, Makronai, Khalyb ve Marsa halkları yaşamaktaydı. MÖ. 401 yılında katıldığı bir sefer sonunda bu bölgeden geçmek zorunda kalan Ksenophon bu halklardan söz ederken onların Pontos’un en eski yerli kavimleri olduklarını ve Hellenlerle herhangi bir bağlantılarının olmadığını açık bir şekilde ifade etmiştir. Emir, 2020: 20.

<sup>16</sup> Evening Star, 12 Mart 1916.

bir haberde ise “*Bir Zamanlar Bir İmparatorluğun Merkezi Olan Trabzon*” başlığı altında bölgeye yönelik M.Ö 400 yılına dayanan ve daha önce ifade edildiği gibi bir Rum/Yunan propagandası olan Pontus-Kommen Krallığı bağlantısına atıf yapılmaktaydı. Buna göre şehirdeki Bizans mimarisine sahip eserlerden ve bölgenin stratejik öneminden bahsediliyor, bölgedeki Türk varlığına ise 1461 yılındaki fethin dışında herhangi bir şekilde değinilmiyordu.<sup>17</sup> Hâlbuki bölgenin Türkleşmesi eskiçağlardan itibaren başlamış, Anadolu Selçuklu ve Beylikler döneminde artarak devam etmiş, Osmanlı Hâkimiyeti ile zirveye ulaşmıştı.<sup>18</sup>

İlerleyen dönemde Rumlar lehine haberler Amerikan basınına artarak devam etmiş, temelsiz tarihi bilgiler abartılı katliam rakamları ile birlikte çarpıcı başlıklarla haber sütunlarına taşınmıştır. Söz konusu haberlerin başlıca kaynaklarını ise; Rum, Yunan ve Hristiyan azınlıklarla sıkı ilişki içerisinde olan Amerikan misyonerleri oluşturmaktaydı. Örneğin birden fazla gazetede yayımlanan bir haberde; “*Türkler Anadolu’da Rumlara Zulmediyor*”,<sup>19</sup> “*Türklerin Kurbanı 700,000 Rum*”,<sup>20</sup> “*Türklerin Uygulamaya Geçen Rum Nefreti*”<sup>21</sup> gibi çarpıcı başlıklar eşliğinde Türkler suçlanmaktaydı. İlgili haberlerde Anadolu Rumları Yardım Komitesi başkanı Amerikalı Frank W. Jackson’un açıklamalarına yer verilirken, kendisi “bazı güvenilir kaynaklardan” edindiği iddiaları dile getiriyordu. Buna göre, Ermenilerde olduğu gibi 700.000’in üzerinde Rum’un Türkler tarafından sürgün ve katliama uğradığını belirten Jackson, Rumların kıyı bölgelerden iç bölgelere tehcir edildiğini belirtiyor<sup>22</sup> ve Washington’daki Yunan siyasi temsilcisi Georgios Roussos’un bu yöndeki mektubuna yer veriyordu. Roussos ise ABD’ye yönelik kaleme aldığı mektubunda Rumların Anadolu’da en etkili ve en fazla nüfusa sahip millet olduğunu öne sürüyor, Almanlar tarafından desteklenen Türklerin Rum ulusunu yok etmeyi hedeflediğini iddia ediyordu. İlgili haberlerde giriştikleri ayrılıkçı faaliyetlere değinilmeyen Rumlardan “*daima kanunlara uyan ve Türk yönetimine son derece sadık*” bir millet olarak bahsedilirken bu “mükemmel” vatandaşların sebepsiz yere katledildiği yönünde bir algı oluşturuluyordu.

1918 yılı başında yine birçok Amerikan gazetesinde yer bulan başka bir iddia da Lazaros George Macrides adındaki Trabzonlu Rum bir tüccarın oğluna dayandırılan katliam iddialarıydı. “*Milyonlarca Rum Katledildi ve Denize Atıldı*”, “*1.000,000 Rum’un Katledildiği Rapor Edildi*” gibi abartılı başlıklarla basına yansıyan haberlerde bir Amerikan yardım kuruluşu aracılığıyla New York’a geldiği belirtilen Macrides, kadın ve çocuklarla birlikte en az bir milyon Rum’un Türkler tarafından katledildiğini öne sürüyor ve bu katliamı Alman ve Türklerin planlı bir şekilde organize ettiğini söylüyordu.<sup>23</sup> İlerleyen günlerde Rusların Trabzon’dan geri çekilmesiyle birlikte Türklerin şehre girdiği ve Rumlarla Ermenilere karşı katliam uyguladığı iddiası tekrar bir haberde gündeme taşınırken, bu yöndeki bilgilerin Yunan başkentinden iletilen bir telgraf aracılığıyla edinildiği göze çarpıyordu.<sup>24</sup>

Anadolu Rumları Yardım Komitesi’nin açıklamalarına yer veren başka bir haberde ise daha önce tehcir edildiği iddia edilen Rumların sayısı bu sefer 700.000 değil 250.000 olarak belirtilmekteydi. Anadolu’nun kıyı şeridinde yaşayan iki yüz elli bin Rum’un iç bölgelere sürüldüğünü belirten haberde, katliam iddiaları Hristiyanlık kimliği ön plana çıkarılarak Amerikan

<sup>17</sup> The Indiana Gazette, 25 Nisan, 1916; The Sun, 10 Mayıs 1916.

<sup>18</sup> Okur, 2007: 4.

<sup>19</sup> Evening Star, 17 Ekim 1917.

<sup>20</sup> The Brooklyn Daily Eagle, 18 Ekim 1917.

<sup>21</sup> The Miami Herald, 18 Ekim 1917.

<sup>22</sup> Görüldüğü üzere Amerikan basınında Rumlara yönelik tehcirin sebebi açıkça belirtilmemiştir. Hâlbuki İttihat ve Terakki iktidarı tarafından 1916 yılında Rumlar için alınan tehcir kararı, Amerikan gazetelerine yansımada da savaş döneminde Rumların Türkler aleyhine giriştikleri faaliyetler sebebiyledir. Bu dönemdeki kargaşa ortamından yararlanan silahlı Rum gruplar bir taraftan Türk köylerini basıp katliam yaparken diğer yandan Ruslara casusluk edip Türk cephesi gerisinde düşmanlık faaliyetinde bulunmuşlardır. Nitekim Samsun’u işgal etmesi için Ruslara çağrı yapan Rumlar, savaş döneminde Rusya’dan yüklü miktarda silah yardımı da almıştır. Balcioğlu, 1991: 67.

<sup>23</sup> Chicago Daily Tribune, 01 Ocak 1918; The Boston Globe, 01 Ocak 1918.

<sup>24</sup> Evening Star, 27 Mart 1918; El Paso Herald, 27 Mart 1918.

kamuoyuna aktarılyordu. Buna göre “Anadolu’nun en zengin ve barışsever insanları olan Hristiyan Rumlar” yağma ve katledilme konusunda dikkatleri üzerine çeken bir millettir ve katledilmelerindeki ana sebeplerden biri de “inançlarıydı”.<sup>25</sup> Açıklamanın sonunda ise Rumların tek umudunun ABD olduğu belirtilirken, Amerikan kamuoyuna bölgeye yönelik yardım çağrısı yapılyordu.<sup>26</sup>

Dolayısıyla Birinci Dünya Savaşı sırasında Amerikan gazetelerinde ekseriyetle Rum ve Rum yanlısı tarafların sesi duyulmuş, Amerikan misyoner yardım örgütlerinin bölgeye daha çok yardım toplama adına Hristiyan unsurlara yönelik öne sürdükleri katliam iddialarında Rum tezleri gündeme getirilmişti. Doğu Karadeniz Bölgesi’ne dair verilen bilgilerde ise mevcut durumdan ziyade bölgede binlerce yıl geçmişe giden Yunan-Rum varlığı ön plana çıkarılırken, bölgeye yönelik farklı bir algı oluşturulmuş ve asırlardır bu coğrafyada yaşamakta olan Türk milleti adeta görmezden gelinmişti.

## 2. Mondros Mütarekesi Sonrası Amerikan Basınında Pontus Rum Propagandası

Birinci Dünya Savaşı’nın sona ermesiyle birlikte mağlup tarafta yerini alan Osmanlı Devleti, 30 Ekim 1918’de Mondros Mütarekesi’ni imzalamış ve ardından İtilaf Devletleri bu anlaşmadaki şartlarını gerekçe göstererek ülkenin belli noktalarını işgale başlamışlardı. Bu süreçte istedikleri ortamı bulan Rumlar ise Karadeniz Bölgesi’nde olası bir yabancı işgale zemin hazırlama adına birtakım faaliyetlere girişerek oluşturuldukları silahlı gruplarla bölgede bir asayişsizlik ortamı yaratmışlar<sup>27</sup> ve Avrupa kamuoyunda bölgeye yönelik gerçekdışı bir algı oluşturmaya çalışmışlardı.

Oluşturulmaya çalışılan bu algı Avrupa’da olduğu gibi okyanus ötesinde de yankı bulmuştu. Nitekim mütarekenin birkaç gün öncesinde ABD başkanı Wilson’un Anadolu’daki Rumlara yönelik kaleme aldığı mektubu Amerikan basınına yansımıştı. İlgili mektup, Ermeni meselesinde olduğu gibi Amerikan yönetiminin en üst kademesinde Rumlara duyulan sempatiyi gösterirken, aynı coğrafyada yer alan Türklerin acılarını yok sayıyordu. Anadolu Rumları Yardım Komitesi Başkanı F. W. Jackson’a yazdığı mektupta Wilson şöyle diyordu:

“...Anadolu’daki Rumların çektikleri korkunç acıları hafifletmek için Birleşik Devletler halkının göstermiş olduğu her çabaya yürekten sempati duyuyorum. Kimse onların haksız bir şekilde çektiği acıdan daha fazlasını çekmemiştir. Onlar, dünyadaki otokratik hükümetlerin baskı ve zulmü altında ezilen diğer zayıf ulusları kurtarmak için savaşan özgürlüğüne düşkün milletlere pek çok bağla bağlıdır. Anadolu’daki Rumlar, tasarruf ve girişimleriyle birlikte bu verimli ülkenin gelecekteki ekonomik gelişimi için en gerekli niteliklere sahip olduklarını göstermişlerdir. Hristiyanlık inancından vazgeçmeleri için yapılan her türlü teşvik ve tehdit karşısında dinlerine sadık kalmaları, din özgürlüğüne inanan herkesçe övgüye layıktır. Ayrıca anayasal yönetime olan bağlılıkları onları özellikle Amerikan halkının samimi anlayışının bir nesnesi haline getirmiştir, zira Amerika özgürlük ve bağımsızlık üzerine inşa edilmiş bir siyasi yapıya sahiptir. (...)”<sup>28</sup>

Savaş zamanında Rum yanlısı çevrelerin iddialarını sütunlarına taşıyan ABD basını, mütareke sonrasında da Rumların katledildiğine yönelik haberler yayımlamaya aynı şekilde devam etmişti. Buna göre “*Türkler Yaklaşık İki Milyon Rum ve Ermeni’yi Katletti*” başlığıyla verilen bir haberde Türkleri suçlayıcı ifadeler yer alırken, haberin detaylarına bakıldığında bu çarpıcı iddianın “Yunan-Rum kaynaklarından” edinildiği anlaşılmaktaydı.<sup>29</sup> Öte yandan Büyük Savaş so-

<sup>25</sup> Savaş bölgesinde Rumların ayrılıkçı faaliyetlerden bahsetmeden onların sadece inançları dolayısıyla katledildiğine yönelik iddiaların gerçeği yansıtmadığı tarihsel süreç göz önüne alındığında anlaşılmaktadır. Nitekim Türkler, Ortodoks Rumların yaşadığı bölgeleri hâkimiyetleri altına aldıkları dönemde onların dini inançlarını güvence altına almış “Rum milleti” adı altında bu unsurların Ortodoks Kilisesi Patrikliği dini ve idari otoritesi altında faaliyetlerini sürdürmelerine müsaade etmiştir. Güler, 2003: 12.

<sup>26</sup> The San Francisco Examiner, 3 Ağustos, 1918.

<sup>27</sup> Onar, 1985: 39-40; Gökbilgin, 2011: 26.

<sup>28</sup> New York Herald, 26 Ekim 1918.

<sup>29</sup> Star Tribune, 02 Aralık 1918.

nucu Osmanlı Devleti'nin mağlup olası Rumlarda büyük bir sevinç yaratmış, Osmanlı başkanının işgal güçlerinin kontrolünde olmasından cesaret alan Rumlar bu sevinçlerini açıkça sergilemekten çekinmemişti. Bu kapsamda yayımlanan bir haberde ise İstanbul'da ateşkes sonrası kutlama yapan Rumların Türk hükümeti tarafından engellendiği bildiriliyordu. Aynı haberin devamında, İstanbul'da Hristiyanlık karşıtı bildirimlerin dağıtılmaya başlandığı belirtilirken Trabzon'da birtakım grupların Rum evlerini yağmalayarak sivil Rumları katlettiği öne sürülüyordu. Aktarılan bu yöndeki haberler ise yine bir Yunan kaynak olan *Athens News Agency*'ye dayandırılıyordu.<sup>30</sup>

1919 yılı başında yayımlanan "*Rumlar Türk Gaddarlığının Devam Ettiğini Söylüyor*" başlığına sahip Selânik merkezli başka bir haberde ise savaş döneminde Samsun, Giresun ve Trabzon bölgesinden sürülen Rumlardan bahsediliyor ve bu bölgelerde onlarca Rum köyünün yakıldığı öne sürülüyordu. Haberin alt başlığında kullanılan; "*Halkların Tek Umudu Türkiye'nin Parçalanması*" ifadesinin ise esasında Rumlar tarafından dile getirilmesi de bölgeye yönelik asıl niyeti açıkça ortaya koymaktaydı. İlgili haberde Doğu Karadeniz Bölgesi için bu bölgeyi Türkler yönetse bile aslında nüfusun neredeyse tamamının Rumlardan oluştuğu ve bölgedeki kontrolün Rumlara geçmesi gerektiği belirtiliyordu.<sup>31</sup>

İlerleyen dönemde Amerikan gazeteleri Rumların iddialarını sorgulamadan haber sütunlarına taşımaya ve iddialı başlıklarla kamuoyuna duyurmaya devam etmiştir. Amerikan kamuoyunu ajite etmeyi amaçlayan bu asılsız haberlerin kaynağını Fener Rum Patrikhanesi oluşturmakta<sup>32</sup>, bazıları ise "*Neogolos*"<sup>33</sup> adlı bir Rum gazetesi tarafından servis edilmekteydi. *New York Herald*, *The Los Angeles Times* gibi gazeteler aracılığıyla ABD kamuoyuna aktarılan haberlerde; "*Türklerin Rumlara Yönelik Baskısı Devam Ediyor*", "*Türklerin 250.000 Rum'u katlettiği İddia Ediliyor*", "*Türkler Rum Toplumunu Taciz Ediyor*" gibi başlıklar kullanılmakta ve ateşkesine rağmen Karadeniz'deki limanları Türklerin kontrol ettiği gibi garip suçlamalarda bulunulmaktaydı. Yine Rusya'dan gelen Rum mültecilerin hapse atıldığı yazılmakta,<sup>34</sup> Rumlara eziyet edilmeye ve mallarına el koyulmaya devam edildiği ileri sürülmekteydi.<sup>35</sup>

<sup>30</sup> Evening Star, 12 Aralık 1918; The Brookly Daily Eagle, 12 Aralık 1918.

<sup>31</sup> The Buffalo Times, 17 Ocak 1919; The Evening Journal, 26 Ocak 1919.

<sup>32</sup> Fener Rum Patrikhanesi, Anadolu'daki bütün Metropolitlere birer yazı göndererek Türkler aleyhinde İtilâf Devletleri temsilcilerine şikâyetle bulunmalarını ve Yüksek Komiserliklere telgraflar çekmeleri emrini vermiş ve bu emir üzerine Karadeniz Bölgesi'ndeki ve Anadolu'nun diğer bölgelerindeki birçok metropolit, Türklerin Hristiyanlara zulmettiği iddiasında bulunmaya, hükümete ve İtilâf Devletleri Yüksek Komiserlerine telgraflar çekmeye, asılsız iddialar ileri sürmeye başlamışlardı. Okur, 2020: 117.

<sup>33</sup> 1863 yılında İstanbul'da Rumlar tarafından çıkarılmaya başlanan Neogolos gazetesi Bizans'ı yeniden canlandırma amacıyla olan radikal bir yayın organıydı ve açıkça şu fikri dile getiriyordu: "*Yunan ırkının megalî ideası, Yunan eğitimi, Yunan yaşamı ve uygarlığının Osmanlı Devleti'nin koruyucu gücü altında, Osmanlı İmparatorluğu ve doğuya yayılmasıdır... Mademki bütün ekonomik girişimler ve birçok kamu hizmetleri Rumlar tarafından ve Rum sermayesi sayesinde gerçekleştirilmektedir, o halde ekonomik olarak Türkiye bir Yunan devletidir.*" Koloğlu, 1992: 28.

<sup>34</sup> Mütareke sonrasında Samsun ve Trabzon bölgesinde bir Pontus devleti kurma adına oluşturulan çetelerin bir kısmının da Rusya'dan muhacir adı altında bölgeye getirilen Rumlardan oluştuğu bilgisi o dönem bölgedeki durumu araştıran Türk yetkililerin raporlarına yansımış, bazı yerlerde yol geçiş noktalarını kesen Rum çetelere karşı askeri birliklerin dahi yetersiz kaldığı belirtilmiştir. Gökbilgin, a.g.e., 194; Ayrıca Erzurum Kongresi'nin ardından 7 Ağustos 1919 tarihinde yayımlanan beyannamede, Rusya'dan planlı bir şekilde Karadeniz'e göç eden Rumlardan bahsedilerek Pontus tehlikesine dikkat çeken şu ifadeler kullanılmıştır: "*(...) Karadeniz sahilinde Pontus hayalini tahakkuk ettirmek gayesiyle hazırlıklar yapılması ve sırf bu maksatla Rusya sahillerinden akın akın muhacir namı altında gelen yabancı Rumların ve bu meyanda da musellah eşkıya çetelerinin sevk ve celb edilmesi gibi hadisat karşısında mukaddes vatanın inkisam ve inhilal tehlikesini gören milletimiz hiçbir irade milliyeye istinad etmeyen hükümeti merkeziyetinizin bu elem ve fecayie çaresiz olamayacağına (...).*" Karabekir, 1960: 106.

<sup>35</sup> The Los Angeles Times, 30 Ocak 1919; New York Herald, 30 Ocak 1919; The San Francisco Examiner, 30 Ocak 1919.

Diğer yandan 1919 yılı Ocak ayında Paris Konferansı'nın toplanmış ve Türkiye'yi paylaşım tartışmaları başlamıştı. Rumlar ise konferans öncesinden itibaren siyasi propaganda faaliyetlerine başlamışlar,<sup>36</sup> Osmanlı Devleti'ne karşı yıkıcı faaliyetler temelinde Doğu Karadeniz Bölgesi'nde bir Pontus Devleti kurma amacıyla harekete geçmişlerdi. Bu kapsamda Fener Rum Patrikhanesi, metropolitler, Rum cemiyetleri ve Yunanistan gerek Paris Barış Konferansı'nda gerekse Avrupa kamuoyu üzerinde siyasi destek arayışlarına başlamıştı.<sup>37</sup>

Rumların bu destek arayışları Amerikan gazetelerinde de karşılık bulmakta ve kendilerinin Karadeniz Bölgesi'nde bir devlet kurmak için giriştikleri siyasi faaliyetler haber sütunlarına yansımaktaydı. Buna göre Rumlar Paris Konferansı'na bir muhtıra sunarak Doğu Karadeniz'de bir Rum devletinin kurulmasını istemekte, milattan önce bu bölgede yaşayan halkların varisi olduklarını iddia etmekte ve bu bölgenin geçmişte Rumlar tarafından yönetilmiş olduğunu ileri sürmekte idiler. Samsun, Giresun ve Trabzon'u da içine alan bir bölgeyi talep eden Rumlar, ilettikleri mesajda taleplerine gerekçe olarak şu ifadeyi kullanıyorlardı: "(...)Aksi haldeki her çözüm bir memnuniyetsizlik kaynağı olacak ve bu da doğudaki barışı mütemediyen tehlikeye sokacaktır".<sup>38</sup> Rumlara göre bölgeye barışın gelmesi ancak taleplerinin karşılanması halinde mümkün olabilecekti.

Bununla birlikte Anadolu'da devlet kurma hayaline kapılan tek unsur Rumlar değildi. Anadolu'nun doğusunda bir devlet kurma planları yapan Ermeniler de "Büyük Ermenistan'ı" kurma faaliyetleri yürütüyordu. Ancak bu devletin sınırlarının Trabzon'u da içine alması Rumlarla Ermenileri karşı karşıya getirmiş ve bu iki azınlık unsur bölgeye yönelik kendi iddialarını haklı çıkarıma uğraşına girmişti. Bu süreçte ABD'deki Ermeni yanlısı çevreler ve Yunan-Rum menşeli cemiyetler harekete geçerek Amerikan yönetimini kendi lehlerinde etkilemeye çalışmış, Amerikan gazeteleri de Trabzon'a yönelik Ermeni ve Rum iddialarını sütunlarına taşımıştı. Nitekim Paris'teki konferans devam ederken, *The Washington Post* gazetesine yansıyan bir habere göre Amerika'daki "American Committee for the Independence of Armenia" (*Bağımsız Ermenistan için Amerikan Komitesi*) adındaki Ermeni yanlısı örgüt, Anadolu'da kurulacak olan Ermenistan devletinin bağımsızlığı konusunda başkan Wilson'dan yardım istemiş ve Trabzon kıyılarını da bu yeni devletin sınırları arasında sayılmasını talep etmişti. Başkan Wilson ise bu konuda Ermenistan adına elinden geldiğince dikkatli olacağına söz vermişti.<sup>39</sup> Buna karşın başka bir haberde daha önce ABD'ye geldiği söylenen Rumların bu durumu protesto ettiği ve bu bölgenin Ermenistan'a katılmasına karşı çıktığı belirtiliyordu. Habere göre, ABD'nin çeşitli yerlerinde merkezleri bulunan "Greek American Pontus League" (Rum Amerikan Pontus Cemiyeti) adlı örgüt, başkan Wilson'la birlikte İngiliz ve Fransız başbakanlarına bir mesaj göndererek bağımsız bir Rum devletinin kurulması yönünde çağrıda bulunmuştu.<sup>40</sup> Bütün bu tartışmalarda bölgede yaşayan Türklerin adı herhangi bir şekilde dahi gündeme gelmemişti.

Ancak Trabzon'a yönelik Ermenilerle yaşanan bu çatışma sürecinde Rumlar, Yunanistan'dan istediği desteği alamamış, Yunan başbakan Venizelos Trabzon'un Ermenilere verilmesi yönünde bir politika izlemişti. Nitekim henüz Paris Barış Konferansı'nın toplandığı dönemde Yunanistan Başbakanı Venizelos'un Yunan iddialarını dile getirdiği bir açıklaması Amerikan basınına yansımıştı. Venizelos açıklamasında Trabzon'da 350.000 Rum olduğunu ileri sürmekle

<sup>36</sup> Yurtdışında da örgütlenme faaliyeti yürüten Rumlar Ekim 1918'de "Pontus Merkez Birliği" adında bir örgüt kurmuş, ardından Kasım ayında Marsilya'da bir Kongre düzenleyerek Karadeniz kıyılarında bir Pontus devleti kurma hazırlıklarına başlamışlardı. Balcıoğlu, 1991: 69; Pontus Meselesi, 1995: 84.

<sup>37</sup> Okur, 2007: 10.

<sup>38</sup> Detroit Free Press, 27 Şubat 1919.

<sup>39</sup> The Washington Post, 15 Şubat, 1919.

<sup>40</sup> The Brooklyn Citizen, 19 Şubat 1919.



beraber<sup>41</sup> yine de bu vilayetin, içerisinde yaşayan Rumlarla birlikte Ermenistan'a bağlanabileceğini söylemişti.<sup>42</sup> İlerleyen aylarda ise Venizelos başka bir beyanında; Doğu Karadeniz'de Ermeni ve Rumların bir konfederasyon hükümeti kurabileceğini belirterek: “*Ben kesinlikle Pontus bölgesiyle konfedere olmuş bağımsız bir Ermeni devletinin kurulmasından yanayım.*” demişti.<sup>43</sup> Esasında Venizelos, Batı Anadolu, Adalar ve Trakya gibi çok daha büyük taleplerine öncelik vermiş, Doğu Karadeniz üzerindeki iddialarının üzerini şimdilik örtmüştü. Ancak bu politika geçici de olsa şüphesiz Pontusçu Rumları yüzüstü bırakmak anlamına geliyordu.<sup>44</sup>

İlerleyen dönemde ABD basını üzerinden Trabzon'a yönelik iddialarla ilgili olarak Rum ve Ermenilerin adeta bir propaganda savaşı yürüttüğü görülebiliyordu. Nitekim bir haber başlığında “*Ermenistan Bir Amerikan Koruması Altında Kurulabilir*” ifadesinin hemen altında yayımlanan Ermenistan haritasında Trabzon ve kıyıları da yer alıyordu.<sup>45</sup>

*The New York Times* gazetesine gönderilen ve “*Trabzon'un Geleceği*” başlığıyla yayımlanan bir mektupta ise Trabzon konusunda Ermenilerin iddialarıyla birlikte Yunan başbakan Venizelos'un izlediği politika eleştiriliyordu. Buna göre mektubu kaleme alan N.J. Cassavetes,<sup>46</sup> Rum ve Ermeniler arasındaki dostluğa vurgu yaparken, Trabzon'a yönelik Ermenilerin basında çıkan iddialarına karşı çıkıyordu. Her iki millet açısından adil bir çözüm bulunabileceğinin belirtildiği yazıda, bir “Pontus Cumhuriyeti”nin kurulmasının ardından, Ermeni Devleti için de Karadeniz kıyılarında uygun bir liman bulunabilirdi. Bununla birlikte ilgili yazıda, Venizelos'un bölgeye yönelik yaklaşımına da değinilirken, Yunan başbakanın Pontus Rumlarıyla ilgili herhangi bir tasavvurda bulunma hakkının olmadığı söylenmiş ve asıl meselenin Venizelos'un değil, Pontus Rumlarının ne istediği olduğuna dikkat çekilmişti.<sup>47</sup>

Başka bir haberde ise Yunan-Rum iddialarına bir Türkiye haritası eşliğinde yer verilmişti. Buna göre, Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi Sivas'la birlikte ayrı çizilmiş ve bu bölge için “*Önerilen Pontus Cumhuriyeti*” ifadesi kullanılmıştı. Bölgenin etnik olarak Rumlara ait olduğu öne sürülen yazıda, Türkler hususunda sadece kötü yönetim ifadesi geçiyor ve artık Trabzon şehri konusunda asıl meselenin bu bölgenin Rumlara mı yoksa Ermenilere mi bırakılacağı olduğu belirtiliyordu. ABD'de örgütlü yapıdaki Rum diasporasının bu kapsamda etkin bir şekilde faaliyet yürüttüğünün anlatıldığı yazıda, New York'ta oluşturulan çeşitli organizasyonlar tarafından Pontusçu kampanyalar düzenlendiği, bu örgütler aracılığıyla Paris'teki delegeler ve İstanbul'daki Rum Patrik Dorotheos ile iletişim halinde bulunduğu aktarılıyordu.

Aynı yazıda ABD'deki bu diaspora örgütlerinden birine mensup olduğu söylenen Trabzon doğumlu bir Rum'un açıklamalarına da yer veriliyordu. *Nicholas P. Zarokilli* adlı bu kişi ise kurulacak olan yeni Pontus Devleti sınırlarının Trabzon vilayetiyle birlikte Kastamonu, Sivas vilayetinin neredeyse tamamını ve Ankara'nın da bir bölümünü kapsayacağını belirtirken, doğudaki sınırın Batum'a kadar uzanacağını söylüyordu. Bu bölgede yaşayan iki milyonluk nüfusun yarısından çoğunu Rumların oluşturduğunu öne süren Zerokilli,<sup>48</sup> Ermenilerin bölgeye yönelik

<sup>41</sup> Venizelos'un Trabzon vilayeti için ortaya attığı bu sayı esasında Yunanlıların Türkiye üzerindeki emellerini gerçekleştirme adına kullandıkları, “Rum Patrikhanesi 1912 İstatistikleri” ve “1910 yılına ilişkin Türk resmi istatistikleri” adıyla söz edilen ve hiçbir resmi belgeye dayanmayan sahte verilerden ibaretti. Bu iki başlıkta ileri sürülen verilere göre Trabzon nüfusunda Rumların sayısı sırasıyla 353.533 ve 351.104 olarak geçiyordu. Dolayısıyla ilgili haberde Venizelos'un belirttiği sayının da bu sahte verilerle uyduğu görülmektedir. McCarty,1998: 93.

<sup>42</sup> The Miami Herald, Jan 16, 1919; Smith,2002: 170.

<sup>43</sup> The Times Dispatch, Jun 15, 1919.

<sup>44</sup> Pallis, 1997: s.39.

<sup>45</sup> Evansville Press, 13 Mart 1919.

<sup>46</sup> Aynı zamanda Amerika'daki “Amerika Epirseverler Cemiyeti” (*Pan-Epirotic Union of America*) adlı cemiyetin başkanı olan Cassavetes, savaş sonrası Yunanistan'ın toprak talepleriyle ilgili faaliyet yürütmüş ve bu yöndeki faaliyetleri Amerikan basınına da yansıtmıştır.Bkz. New York Herald, 14 Ağustos, 1921.

<sup>47</sup> The New York Times, 11 Mayıs,1919; Küçüker, 2015: 388.

<sup>48</sup> O dönemde Anadolu'daki toprak taleplerine meşruiyet kazandırma adına Rumlar, bölgedeki Müslüman nüfustan daha fazla sayıda oldukları iddiasıyla gerçekdışı ve uydurma veriler öne sürmüşler ve bu iddialarını Batı kamuoyunda

iddialarına karşı çıkıyor ve Ermenilerin bu bölgede azınlıkta olduğunu, yeni kuracak Ermenistan'ın denize çıkış kapısı olması amacıyla Trabzon'un istendiğine dikkat çekiyordu.<sup>49</sup> Bu yöndeki iddiaları başka bir gazete; "*Trabzon Rum Cumhuriyeti'nin Merkezi Olabilir*" başlığıyla birlikte sütununa taşırken,<sup>50</sup> "*ABD'deki vatansever arkadaşları tarafından desteklenen Anadolu'daki büyük Rum kolonisi, Karadeniz Kıyılarında Helen Bir Devlet Kurmayı Umuyor*" ifadesi altında aynı iddialar farklı tarihlerde farklı gazetelerde yayımlanıyordu.<sup>51</sup>

Öte yandan Karadeniz kıyılarında Rumların Türkler tarafından katledildiği yönündeki iddialar Amerikan basınında aynı şekilde yayımlanmaya devam ediyor, Rum ve Ermeni ayaklanmalarına bizzat destek sağlayan Merzifon Amerikan Koleji'nin eski müdürü Dr. George E. White'ın beyanları,<sup>52</sup> Amerikan gazetelerinde geniş bir şekilde yer alıyordu.<sup>53</sup> Hristiyanlık inancı üzerinden Türk karşıtı bir tutum sergileyen Dr. White, Amerikan Yakın Doğu Yardım Örgütü temsilcisi sıfatıyla gazetelere yansıyan bir mektubunda, Türkleri katliam yapmakla suçlayarak binlerce Rum'un feci şekilde ölüme mahkûm edildiğini iddia ediyordu. Dr. White'ın farklı tarihlerde pek çok gazetede yayımlanmış ifadeleri ise şu çarpıcı haber başlıkları eşliğinde duyurulmuştu: "*Rumlar Türkler Tarafından Haşlandı*",<sup>54</sup> "*Türkler 250.000 Kişiyi Haşladı*"<sup>55</sup>, "*Kurbanları Öldürmede Yeni Yöntem Uygulandı*",<sup>56</sup> "*Türkler Sıcak Hamamlarda Pek Çok Kişiyi Haşlamakla Suçlanıyor*",<sup>57</sup> "*Türk Hamamı Silahı*".<sup>58</sup> Buna göre savaş döneminde Karadeniz kıyılarında yaşayan kadın ve çocuklarla birlikte 250.000 Rum'un bir kısmı önce Türk hamamlarında buhar odalarında aşırı ısıya maruz bırakılmış, ardından da giysileri kendilerine verilmeden yarı giyinik vaziyette zatürreden ölmeleri için dışarıya atılmışlardı. Daha önce dile getirilmeyen bu çarpıcı iddialar "*Türk yetkililerine yönelik suçlamalar*" ifadesi kullanılarak haber detaylarına yansırken, White'ın beyanı dışında bu abartılı suçlamaları teyit eden bir kanıt ortaya konulmuyordu.

ABD basınında Amerikalı misyonerlerin beyanlarının yanı sıra Pontusçu isyanda aktif rol üstlenen Rum din adamlarının da iddiaları yer buluyordu. Bunlardan birinde Amasya ve Samsun Metropolitleri Germanos'un<sup>59</sup> yazdığı bir mektup Amerika'daki Rum-Amerikan Pontus Cemiyeti

-----  
sıklıkla dile getirmişlerdir. Ancak giriş kısmında da belirtildiği üzere gerek Türk gerekse yabancı kaynaklarda Rumların sayısının Müslümanlardan çok daha az olduğu görülmektedir.

<sup>49</sup> The New York Times, 13 Nisan, 1919.

<sup>50</sup> Daily Arcansas Gazette, Apr 29,1919.

<sup>51</sup> Great Falls Tribune, Jun 8, 1919.

<sup>52</sup> White tarafından kaleme alınan bir mektupta kendisinin ne derece Türk ve Müslüman karşıtı bir görüşte olduğu açıkça görülmektedir. White, mektubunda şöyle demektedir: "*Hristiyanlığın en büyük rakibi Müslümanlıktır. Müslüman devletlerin en kuvvetlisi de Türkiye'dir. Bu hükümeti ve memleketi yıkmak için Ermeni ve Rum dostlarımızı yalnız bırakmamalıyız. Hristiyanlık için, Ermeni ve Rum dostlarımız tarafından birçok Hristiyan feda edildi. Bunlardan birçoğu Müslümanlara karşı yapılan savaşlarda şehit oldular. Unutmayalım ki, kutsal hizmetimizin sonuna kadar daha pek çok böyle şehit verilecek, Hristiyan kanı akıtılacaktır.(...) Hristiyanlara, şimdiye kadar görmüş oldukları zulümlere karşı, onların zekâtını ödeyecek bir ruh aşılamalıyız. Biz bunu şimdiye kadar yaptık ve başarılı da olduk.*" Türk İstiklâl Harbi VI ncı Cilt İstiklâl Harbinde Ayaklanmalar (1919-1921), 1974: 283.; Ayrıca George E. White sadece Rumlara yönelik değil, Amerika'da Ermeni yanlısı propaganda faaliyetlerinde de aktif rol almıştır. Güven, 2010: 571-587

<sup>53</sup> 1916 yılı içerisinde savaş bölgesi ilan edilen alan içerisinde yer alan Merzifon Amerikan Koleji'nin Osmanlı Devleti tarafından geçici süreliğine tahliye edilmesine karar verilmiş ve kolej müdürü George E. White dâhil olmak üzere tüm yabancı personel Merzifon'u terk etmek zorunda kalmıştı. Dr. White'ın Ermeni ve Rumların ayrılıkçı faaliyetleri ve tehcir kararlarının da ortaya çıktığı bu sürecin bizzat içinde bulunması ise kendisinin ABD'ye dönüşünün ardından kamuoyunda yakından takip edilmiş, aynı yıl bölgedeki gelişmelere yönelik açıklamaları Amerikan basınında yer bulmuştu. The Brooklyn Daily Eagle, Jul 2, 1916; The New York Times, Aug 13, 1916; Buffalo Evening News, Oct 25,1916

<sup>54</sup> The Washington Times, Jul 1, 1919.

<sup>55</sup> The New York Times, Jul 31, 1919.

<sup>56</sup> Evening Star, 31, 1919.

<sup>57</sup> The Miami News, Aug 7, 1919.

<sup>58</sup> The Daily Republican, Nov 14, 1919.

<sup>59</sup> Karadeniz bölgesindeki Rum ayaklanmasına bölgedeki Ortodoks Rum din adamları da aktif destek vermekteydi. Bunlardan biri de Samsun Metropolitleri Germanos'tu. Nitekim M. Kemal Paşa 1919'da Samsun'a çıktığı vakit yöredeki toplulukların liderlerini görüşmeye çağırılmış ancak Germanos bu davete katılmamıştı. Mustafa Kemal ise 22 Mayıs

başkanı Sava Kahaya aracılığıyla *The New York Times* gazetesinde yayımlanmıştı. “*Türklerin Rumlara Nasıl İşkence Ettiği Anlatılıyor*” başlığıyla verilen mektupta Germanos, Türklerin Ermenilerden sonra aynı şekilde Rumları da katlettiğini öne sürüyor ve savaş döneminde “Pontus”ta yaşanan bu felaketten sadece İttihat ve Terakki yönetimini değil tüm Türk milletini sorumlu tutuyordu.<sup>60</sup>

Rumların Karadeniz Bölgesi üzerindeki emellerini gerçekleştirme adına giriştikleri bu çabalar ve batı kamuoyunu etkilemeye yönelik yoğun propaganda faaliyeti Amerikan gazetelerinde kendine yer bulsa da Trabzon bölgesine yönelik toprak iddialarında Batılı güçler Ermenilerin talebini gündeme almıştı. Nitekim 1920 yılında Londra Konferansı’nda alınan karara göre Ermenilerden daha fazla sayıda Rum yaşasa da Trabzon’un Karadeniz’e bir çıkış noktası olarak Ermenistan devleti sınırlarına dâhil edileceği Amerikan basınına yansımıştı.<sup>61</sup> Bununla birlikte Londra Konferansı’nın yapıldığı dönemde ABD başkanı Wilson, Müttefik kuvvetlere bir nota göndererek Türkiye’ye yönelik Amerikan taleplerini iletmiş ve kurulacak “Büyük Ermenistan” devletinin sınırlarının Trabzon’u kapsaması gerektiğini şu sözlerle ifade etmişti:

“(…)Ermenistan’ın sınırları Ermeni halkının tüm meşru iddialarını tanıyacak ve özellikle onlara denize kolay ve engelsiz bir erişim imkânı sağlayacak bir şekilde çizilmelidir. Yüksek Konsey’in üzerinde durduğu mülahazaları bilmemekle birlikte, Lazistan üzerinden tanınan özel haklarla birlikte Ermenistan’a varlığı için vazgeçilmez olan deniz erişim hakkının kısmen teminat altına alınacağı düşünülmektedir. Trabzon’un daima Ermenistan üzerinden geçen bir ticari rota olduğu ve o bölgenin Rumları adına Sayın Venizelos’un Türkiye’den ziyade Ermenistan’a bağlanma tercihini dile getirdiği hesaba katılırsa, büyük güçlerin de Trabzon’u Ermenistan’a vermeyi isteyeceği umulmaktadır.”<sup>62</sup>

Büyük güçlerin Ermeniler lehine tutumuna rağmen Rumlar Pontusçu fikirlerinden vazgeçmiş değildi. Öyle ki Trabzon Metropoliti Hrisantos Paris Konferansı başladığından bu yana Avrupa’da Rumlara yönelik destek arayışına devam etmekteydi.<sup>63</sup> Bu kapsamda Trabzon Metropoliti, Doğu Karadeniz’de otonom bir devlet kurma konusunda İngiliz Hükümeti’nin ve İngiliz Kilisesi’nin desteğini almak için 1920 senesinde Londra’ya gitmişti. Burada *New York Herald* gazetesine konuşan Hrisantos için “*özellikle Türklere çok kızgın*” ifadesi kullanılıyor, Hrisantos ise Türklerin kurtuluş mücadelesi verdiği bir dönemde Amerikan basınına yaptığı açıklamada Rumların toprak talebiyle ilgili şunları söylemekten çekinmiyordu:

“Pontus Rumlarının amacı, Trabzon’u Rum cumhuriyetinin başkenti yapmaktır. Bu sayede Karadeniz’in hinterlandındaki büyük Rum nüfus demokratik bir yönetim şekli elde ederek topraklarını gelişme ve kültürün merkezi yapma fırsatını kazanacaklardır. Bizim vatanımız İsa Mesih’ten önce de Helendi ve asırlar boyunca süren kötü Türk yönetimi ve zulmüne rağmen halen de öyledir. Türklerin kötü yönetimi sonucu vatanımızdan sürülen 270.000 Rum şimdi Kafkasya ve Güney Rusya’da muhacirdir. Nüfusunun sarsılmaz iradesine uygun olarak otonom bir Rum Devleti olacak olan Pontus güvence altına alındığında, bu 270.000 de geri dönecektir.”<sup>64</sup>

Ancak Hrisantos’la birlikte Pontusçu Rumların Batılı çevrelerde giriştikleri destek arayışları sonuçsuz kalmış görünüyordu. Zira San Remo Konferansı’nın ardından alınan kararlarda, Türk

1919 tarihinde İstanbul’a gönderdiği raporda bölgedeki durumla ilgili olarak; Germanos’un idaresi altındaki Rum çetelerin Türklere kıyasla çok daha fazla sayıda olduğunu ve bölgede etkin bir siyasi güce ulaştıklarını bildirmekteydi. Balcıoğlu, 1991: 74

<sup>60</sup> The New York Times, Jul 5, 1919.

<sup>61</sup> Evening Star, Mar 9, 1919; Her ne kadar İtilaf Devletleri Rumların Doğu Karadeniz kıyısında bir Pontus Devleti kurma planlarına açık bir diplomatik destek vermemiş olsa da bölgedeki Rum metropolitlerin ve çetelerin yürüttüğü ayrılıkçı hareketler yine bölgede görev yapan İtilaf temsilcileri tarafından yeterince destek görmüştü. Jaeschke, 1971: 58.

<sup>62</sup> The Washington Post, Mar 31, 1920; New York Tribune, Mar 31, 1920.

<sup>63</sup> Doğu Karadeniz’deki Pontusçu ayaklanmada aktif rol alan Hrisantos, Paris Barış Konferansı’nın sürdüğü dönemde Fener Rum Patrikhanesi tarafından Paris’e gönderilen heyet içerisinde yer almış ve İtilaf Hükümetleri ile Türk karşıtı çevreler nezdinde “Pontus Devleti” için girişimlerde bulunmuştu. Pontus Meselesi, 1995: 84.; Türk İstiklâl Harbi VI nci Cilt İstiklâl Harbinde Ayaklanmalar (1919-1921), 1974: 285,286.

<sup>64</sup> New York Herald, Apr 25, 1920.

toprakları üzerinde kurulacak olan yeni Ermeni devleti sınırlarının ABD başkanı Wilson tarafından belirlenmesi gündeme gelmiş, Amerikan basınına yansıyan bir haberde Erzurum, Van ve Bitlis'le birlikte Trabzon vilayetinin de Ermenistan'a bağlı bir bölge olacağı Mayıs 1920 tarihinde *The New York Times* gazetesine yansımıştı.<sup>65</sup>

Artık bu durumun ardından ABD basınında 1920 yılı içerisinde Pontusçu iddialara yönelik haber ve yorumlarda önceki döneme kıyasla önemli derecede bir azalma olmuştu. ABD yönetiminin Ermeniler lehine tercihi ve Milli Mücadele Hareketi'nin Anadolu'da teşkilatlanarak güç kazanmaya başlaması bu azalma da önemli rol oynamıştı. Ancak hemen belirtelim ki bu haber ve yorumlardaki azalmanın daha ziyade siyasî talepler konusunda olmuş, Türklere yönelik sürgün, cinayet, katliam gibi suçlamalar devam etmiştir. Nitekim Ankara Hükümeti'nin Pontusçu çetelere yönelik aldığı idarî ve askeri tedbirler Amerikan basınında "Rumlar katlediliyor" şeklinde propaganda edilmiş, Türklerin Hristiyanları tamamen yok etmeyi amaçladığı işlenmeye başlanmıştır. Örneğin New York Times gazetesi "Cinayetler ve Sürgünler" başlığı ile verdiği bir haberde Türkiye'de 700 bin Rum'un katledildiği, sürüldüğü veya açlıktan öldüğünü yazmakta ve bu sayının en az yarısının Pontus Rum'u olduğunu iddia etmekteydi.<sup>66</sup> Aynı gazete başka bir haberinde ise Türk yetkililerin Samsun'daki Amerikalıların Rumlara yardım etmesini engellediğini ileri sürmekteydi.<sup>67</sup> Bu süreçte yapılan haber ve değerlendirmelerde özellikle Osman Ağa ismi ön plana çıkmaya başlamıştı. Bu haberlerde Rum çetelerinin yaptığı katliamlara değinmeksizin yalnızca Osman Ağa suçlanmakta, onun azılı katil olduğu, Rum, Ermeni ve Yahudilere baskı yaptığı, erkekleri hapse attırdığı, "Pontus" bölgesindeki Hristiyan nüfusu yok ettirdiği, köylerini yağmalattırdığı ileri sürülerek kamuoyu ajite edilmeye çalışılmaktaydı. Yine ilgili haberlerde Osman Ağa, Giresun Valisi", "albay" ya da "general" gibi unvanlarla tanımlanarak<sup>68</sup> onu Ankara Hükümeti'nin bölgedeki yetkilisi şeklinde göstermeye, böylece Rumlara yapıldığını iddia ettikleri katliamları Türk Milli Hareketinin planlı bir eylemi şeklinde göstermeye çalışmışlardır.

## Sonuç

XX. yüzyılın başından itibaren Doğu Karadeniz Bölgesi'nde örgütlü bir yapıya bürünmeye başlayan Pontusçuluk faaliyetleri, Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle yükselişe geçmiş ve Rumlar, bir taraftan Osmanlı topraklarındaki savaş ortamında faydalanarak çeteler oluştururken, diğer yandan yurtdışında ayrılıkçı faaliyetlerine destek aramışlardır. Nitekim bu faaliyetler okyanus ötesine de taşınmış, ABD'de kurulmuş olan Yunan-Rum menşeli cemiyetler Amerikan basını üzerinden Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki mevcut yapının değişmesine yönelik çok yönlü ve etkili bir propaganda yürütmüşlerdir. Bu propagandalarda Hristiyanların tek kurtuluş çaresinin Türkiye'nin parçalanması olduğu ifade edilmiş aksi takdirde bölgedeki tüm Hristiyanların yok olacağını ileri sürülmüştür. Anadolu'daki ayrılıkçı unsurlara destek veren Amerikalı misyonerler de Rum/Yunan cemiyetlerinin iddialarına ve isteklerine destek olmuşlardır.

Amerikan gazeteleri ise bu çevrelerden gelen bilgilerin doğruluğunu göz ardı ederek bölgedeki duruma yönelik iddiaları haber başlıkları üzerinden kamuoyuna duyurmuş ve bölgedeki gelişmeleri tek taraflı bakış açısıyla aktarmıştır. Özellikle Rus işgalinin ardından yayımlanan haberlerde Doğu Karadeniz Bölgesi'nin milattan önceye varan tarihinin ön plana çıkartıldığı yazılar basında göze çarparken, Rumların bölgede hem ekonomik hem de idari anlamda etkin bir

<sup>65</sup> The New York Times, May 23, 1920; İlerleyen aylarda basında çıkan haberlere paralel olarak Kasım 1920 tarihinde Wilson, Türkiye-Ermenistan sınırlarını çizmiş ve bu süreçte bölgedeki Türk çoğunluğunu göz ardı ederek, Trabzon'u yeni kurulacak Ermeni devletine dâhil etmişti. Bölgedeki Ermeni nüfusun Rumlardan da az olduğunu bilen Wilson, Ermenistan'ın ekonomik yönden gelişimini sağlamak adına bu devlete Doğu Karadeniz kıyısından bir çıkış noktası vererek Ermeni çıkarlarını ön plana almış ve Wilson Prensipleri kapsamına giren milliyetler prensibine tamamen aykırı hareket etmekten çekinmemişti. Armaoğlu, 1997: 145,146.

<sup>66</sup> The New York Times, July 29, 1921.

<sup>67</sup> The New York Times, December 2, 1921.

<sup>68</sup> Küçükler, 2015: 395-396.

konumda buldukları ve nüfus olarak çoğunlukta oldukları öne sürülmüştür. Ancak aynı haberlerde bu unsurların asırlardır Türkler tarafından baskı ve zulme uğratıldığına yönelik iddialar ise ileri sürülen bilgiler arasındaki çelişkiyi gözler önüne sermiştir. Ayrıca katliam iddialarının ekseriyetle Yunan-Rum menşeli kaynaklar yahut Rum ayaklanmasına destek veren Amerikalı misyonerler aracılığıyla kamuoyuna aktarılması, söz konusu haberlerin güvenilirliğini sorgulanır hale getirmiştir.

Pontusçu Propaganda da özellikle Trabzon, hakkında en fazla söz edilen, haber yapılan bölge olmuş, üzerinde çok sayıda gerçek dışı iddia gündeme getirilmiştir. Öncelikle bölgede yaşayan Türklerin siyasî ve demografik hâkimiyeti yok sayılmış, sadece Rum ve Ermeni yanlısı kesimlerin iddiaları haber sütunlarına taşınmıştır. Aynı şekilde gerek Birinci Dünya savaşı sürecinde gerekse mütareke sonrasında bölgede devam eden Pontusçu çete faaliyetleri hakkında Amerikan gazetelerinde en küçük bir haber yer almazken, Türkler ister ittihatçı, ister millici olsun; “katliam”, “tecavüz”, “sürgün”le gündeme gelmiş, Hristiyan ve Rum-Ermeni düşmanı olarak itham edilmişlerdir. Böylece Pontusçu Rumlara haksız bir mağduriyet kazandırılırken Türklerin uğradıkları katliamlar, yaşadıkları can, mal ve siyasî hak kayıpları görmezden gelinmiştir.

Öte yandan ABD basınındaki Pontusçu propagandanın bir diğer hedefini ise Trabzon’a yönelik Ermeni talepleri olmuştur. Rum/Yunan cemiyetler; sahte istatistiklerle bölgedeki çoğunluğun kendilerinde olduğunu iddia edip, Pontus Rum Devleti’nin kurulmasını talep ederken, Amerikan kamuoyunun ve hükümetin Ermenilere olan sempatisini de göz ardı etmeyerek bu toplulukla işbirliğine açık kapı bırakmışlar, sık sık Rum ve Ermeniler arasındaki dostluğa vurgu yaparak, her iki millet açısından adil bir çözüm bulunması gerektiğini ifade etmişlerdir.

## **KAYNAKÇA**

### **Gazeteler**

Buffalo Evening News

Chicago Daily Tribune

Daily Arcansas Gazette

Detroid Free Press

El Paso Herald

Evansville Press

Evening Star

Great Falls Tribune

New York Herald

New York Tribune

Star Tribune

The Boston Globe

The Brooklyn Citizen

The brooklyn Daily Eagle

The Buffalo Times

The Daily Republican

The Evening Journal

The Evening Sun

The Indiana Gazette

The Los Angeles Times

The Miami Herald

The Mimami News

The New York Times

The San Francisco Examiner

The Sun

The Times Dispatch

The Washington Times

The Washington Post

### **Kitaplar ve Makaleler**

Ar, Kâmil Necdet, (2011), *Türk- Amerikan İlişkileri Çerçevesinde Ermeni Meselesi (1918-1923)*, İstanbul: Kaynak Yayınları.

Armaoğlu, Fahir, (1997), “Amerika, Sevres Antlaşması ve Ermenistan” Sınırları”, *Belleten*, LXI/230, 133-147.

Arslan, Murat, (2007), *Romanın Büyük Düşmanı Mithridates VI Eupator*, İstanbul: Odin Yayıncılık.

Balcıoğlu, Mustafa, (1991), *Belgelerle Milli Mücadele Sırasında Anadolu’da Ayaklanmalar ve Merkez Ordusu*, Ankara: Yüksek Öğretim Kurulu Matbaası.

Bostan, Hanefi, (1999), “Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti’nin Doğu Karadeniz Bölgesi’nde Yaşayanların Türk Olduğuna Dair Bir Muhtırası”, *Milli Mücadelede Giresun Sempozumu*, 6-7 Mart 1999, İstanbul.

Ekincikli, Mustafa, (1984), *Fransız Basınında Türk Milli Mücadelesi (1919-1922)*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

Emir, Osman, (2020), “Pontos/Pontus Kavramı ve Tarihsel Süreç”, *Karadeniz’de İsyân Mübadele ve Propaganda*, (Editör: İsmail H. Demircioğlu-Rahmi Çiçek-Mehmet OKUR), İstanbul: Yeditepe Yayınevi.

Goloğlu, Mahmut, (2008), *Milli Mücadele Tarihi-I, Erzurum Kongresi*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Gökbilgin, Tayyib, (2011), *Milli Mücadele Başlarken Mondros Mütarekesi’nden Büyük Millet Meclisi’nin Açılmasına*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Güler, Ali, (2003), *Osmanlıdan Cumhuriyete Azınlıklar*, Ankara: Türkar Yayınları.

Güven, Cemal, (2010), “Merzifon Amerikan Koleji Başkanı George E. White (1916 - 1919)”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 27, 571-587.

Jaeschke, Gotthard, (1971) *Kurtuluş Savaşıyla İlgili İngiliz Belgeleri*, (Çev. Cemal Köprülü), Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Karabekir, Kazım, (1960), *İstiklâl Harbimiz*, İstanbul: Türkiye Yayınevi.

Karpat, Kemal, (1985), *Ottoman Population 1830-1914, Demographic and Social Characteristics*, London: The University of Wisconsin.

- Kitsikis, Dimitri, (1963), *Yunan Propagandası*, İstanbul: Meydan Neşriyat.
- Koloğlu, Orhan, (1992), *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Küçükler, Yüksel, (2015), "Milli Mücadele Döneminde Yabancı Gazeteler Üzerinden Yürütülen Pontus Propagandası", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8/37, 384-387.
- Mccarty, Justin, (1998), *Müslümanlar ve Azınlıklar*, (Çev. Bilge UMAR), İstanbul: İnkılap Yayınları.
- MacMillian, Margaret, (2001), *Paris 1919, 1919 Paris Barış Konferansı ve Dünyayı Değiştiren Altı Ayn Hikayesi*, (Çev. Belkıs Dişbudak), İstanbul: ODTÜ Yayıncılık.
- Okur, Mehmet, (2004), "Pontusçu Rumların Avrupa'daki Faaliyetleri ve Paris Barış Konferansı'ndaki Girişimleri", *ATA Dergisi*, 12, 93-104.
- \_\_\_\_\_, (2007), "Pontus Meselesinin Ortaya Çıkışı ve Karadeniz Bölgesi'nde Pontusçu Faaliyetler", *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, 14, 1-18.
- \_\_\_\_\_, (2020), "Fener Rum Patrikhanesi'nin ve Metropolitlerin Karadeniz Bölgesi'ne Yönelik Siyasi Faaliyetleri", *Karadeniz'de İsyân, Mübadele ve Propaganda*, (Editörler: İsmail H. Demircioğlu - Rahmi Çiçek - Mehmet OKUR), İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 113-136.
- Onar, Mustafa, (1985), *Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı Yazışmaları I*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Özgören, Aydın, (2017), *Osmanlı'nın Son Döneminde Pontus Rumları, Büyük Güçler, Diaspora ve Silahlı Kalkışma*, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Özkan, Kenan, (2016), *Mondros Mütarekesi'nden Lozan Barış Konferansı'na Milli Mücadele Dönemi Türkiye- ABD İlişkileri 1918-1923*, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Pallis, Alexander Anastasius, (1997), *Yunanlıların Anadolu Macerası (1915-1922)*, (Çev. Orhan Azizoğlu), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Pontus Meselesi*, (1995), Kurt, Yılmaz (Haz.), Ankara: T.B.M.M. Basımevi.
- Sarınay, Yusuf, (1999), *Pontus Meselesi ve Yunanistan'ın Politikası*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Sonyel, Salahi R., (1971), "Yunan Millet Meclisi Gizli Tutanaklarında Mustafa Kemal ve Türk Kurtuluş Savaşı", *B.T.T.D.*, 49, 11-19.
- Smith, Michael Llwelllyn, (2002), *Yunan Düşü*, (Çev. Halil İnal), Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Türk İstiklâl Harbi VI ncı Cilt İstiklal Harbinde Ayaklanmalar (1919-1921)*, (1974), Ankara: Genelkurmay Basımevi.

EKLER

Ek 1. The Anaconda Standart, 1 Ocak ,1918

## MILLION GREEKS MEN AND WOMEN CRUELLY KILLED

*Result of Organized Massacres by Turco-Teutons—Females and Old Men Held for While and Then Drowned in Black Sea, Others Impressed Into Army Service—"Only Hope of Future Lies in America."*

New York, Dec. 21.—At least 1,000,000 Greeks, men, women and children, have perished as the result of organized massacres and deportations by the Turco-Teutons in Asiatic Turkey, according to a statement by Lazzaros George Macrides, son of a leading merchant of Trebizond, made public through the Armenian and Syrian relief committees here today.

Macrides, who recently arrived here, says he was one of a party of 2,000 Greeks which was rescued by the Russian fleet that bombarded the town of Ordu late last August and took the refugees aboard. He had been taken to Ordu, he said, when the Turks raided Trebizond and seized his father's store, along with those of other Greek merchants.

"Those of us who were between the ages of 16 and 40 were drafted into the Turkish army," said Macrides. "Our women and children and the older men were placed temporarily in homes and orphanages until the opportunity offered to dispose of them in the approved Turco-Teuton fashion, which in this instance turned out to be by wholesale drowning."

**Drowned in Black Sea.**

"The unfortunate survivors of deportations were towed out for several miles into the Black sea and then calmly dumped overboard just like so much garbage. None of them survived. German efficiency has simply organized the natural brutality of the Turk and made it many times more effective than ever before. I should think that, at the most conservative estimate, at least 1,000,000 of my fellow countrymen have perished miserably through the organized cruelty of this Turco-Teutonic alliance. The only hope of the future lies in America."

### GUATEMALAN SITUATION SERIOUS AS TO PROPERTY DEATHS ARE NOT MANY

Guatemala City, Guatemala, Dec. 21.—Each stroke that began here at 11 o'clock on Christmas night and are still continuing caused millions of dollars damage to this city, the death of a few persons and the injury of about 100 others.

Every house in the city was rendered uninhabitable and the entire population is living in the parks and open spaces. The first shocks were light, giving warning of the heavy ones that might follow. In the interim every one had opportunity to seek safety in the open air.

The devastation wrought was widespread. The presidential palace, the postoffice, the cathedral, all the churches, the hospitals, the schools and Marconi temple were seriously damaged. The electric lighting system was put out of commission and telegraphic and railway communication interrupted.

The government is relieving the situation by the distribution of provisions. Every one is prohibited from remaining inside any of the buildings in the city. Excellent order has been preserved.

### WEATHER FORECAST.

For Muzama—Generally fair Tuesday and Wednesday; probably rain west of the district.

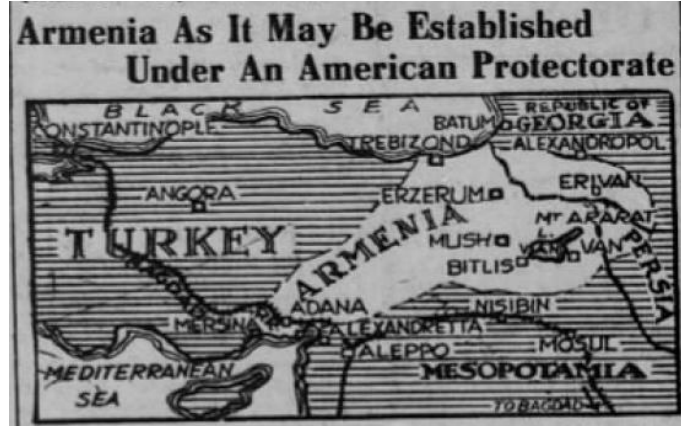
Ek 2. Evening Star, 27 Mart,1918

## Turkish Atrocity at Trebizond.

**LONDON, Tuesday, March 26.**—The entry of the Turks into the port of Trebizond was marked by atrocities against Greeks and Armenians, Greeks who have arrived in Athens from the Black sea report, according to an Exchange Telegraph dispatch from the Greek capital. The Turks also pillaged the towns and caused much property destruction.



Ek 3. Evansville Press, 13 Mart,1919



Ek 4. The New York Times, 13 Nisan,1919



GREEK MAJOR AND MINOR CLAIMS AT PARIS—Showing the Proposed Pontian Republic and the Territory Sought in Asia Minor and Europe.

Ek 5. Daily Arcansas Gazette, 29 Nisan,1919



**Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı:** Yazarlar makaleye eşit oranda katkı sağlamış olduklarını beyan eder.

**Çıkar Çatışması Beyanı:** Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.